

УДК 616.36-002.2:616.36-004:616-079.1

ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПУНКЦІЙНИХ МЕТОДІВ В ОЦІНЦІ ІНТЕНСИВНОСТІ ФІБРОЗУ У ХВОРИХ НА ХРОНІЧНИЙ ГЕПАТИТ С

Пінський Л.Л., Громашевська Л.Л., Фролов В.М.

Луганський державний медичний університет, Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського, м. Луганськ

РЕЗЮМЕ: на підставі проведених досліджень було встановлено, що на інтенсивність фіброзу у хворих на ХГС в більшій мірі мають вплив фактори «метаболічної інтоксикації», такі як: концентрація середніх молекул сироватки, рівень циркулюючих імунних комплексів та показники перекисного стресу (спонтанна та індукована хемілюмінесценція, площа хемілюмінограми)

Ключові слова: хронічний гепатит С, фіброз, лабораторні методи

Вступ. Хронічний вірусний гепатит С (ХГС) є головною причиною розвитку цирозу і гепатоцелюлярного раку печінки [3, 4]. Останнє десятиріччя спостерігається неухильне зростання інфікування населення України цим вірусом. Адекватна оцінка стану гепатобілярної системи, інтенсивності метаболічних зсувів при ХГС дозволяє не тільки прогнозувати перебіг хронічного гепатиту, діагностувати його ускладнення, а й своєчасно призначати етіотропне і патогенетичне лікування [1, 2]. Необхідність проведення у більшості хворих на ХГС саме «біохімічної біопсії» печінки обумовлена неможливістю частого динамічного морфологічного обстеження пацієнтів, наявністю ускладнень при проведенні біопсій [5].

З метою оцінки інтенсивності фіброзу у хворих на ХГС раніш були запропоновані такі маркери, як рівень тромбоцитозу та коефіцієнт ASAT/ALAT [10], вміст гіалуронової кислоти (ГК) [12], концентрація N-термінального пептиду проколагену (PIIINP), 7S – фрагменту типа IV колагену (PIVNP), активності металопротеїнази MMP – 1, MMP – 2 та тканинних інгібіторів металопротеїнази TIMP – 1, – 2, – 3, ГГТП [9] та інші. Також були запропоновані багатоскладові алгоритми для біохімічної верифікації фіброзу при ХГС. В ряді робіт були використані комплекси біохімічних маркерів, які включали альфа-макроглобулін, альфа₂-глобулін, гама-глобулін, аполіпопротеїн А1, гамаглутамілтранспептидазу і загальний білірубін, а також – фібронектин, протромбін, псевдохолінестеразу, АЛАТ, дисмутазу та N – ацетіл – бета – глюкозамінідазу [8]. Проте більшість з наведених технологій мають високу специфічність лише для кінцевої стадії фіброзу (F₄) – цирозу печінки і включають в себе методи, які можливо проводити тільки в спеціалізованих добре оснащених лабораторіях. Крім того, суттєву клінічну значущість має визначення стадій фіброзу, які не перевищують F0-F1, тому що ці групи пацієнтів (F0-F1) мають найбільшу чутливість до інтерферонотерапії і складають основний контингент для ефективного віруселімінуючого лікування.

При прогресуванні хронічного гепатиту С до цирозу печінки спостерігається зростання інтенсивності «метаболічної інтоксикації» [6]. В проведе-

них раніше дослідженнях нами була встановлена діагностична значущість хемілюмінесценції в оцінці перекисного стресу, прооксидантних і антиоксидантних властивостей сироватки крові, у визначенні функціональних властивостей імункомпетентних клітин у хворих на ХГС [11].

Метою нашого дослідження стала розробка біохімічного алгоритму оцінки інтенсивності фіброзу у хворих на хронічний гепатит С.

Матеріали і методи дослідження. Під спостереженням знаходилось 36 хворих на хронічний гепатит С у віці від 19 до 57 років, з яких було 29 чоловіків і 7 жінок. Діагноз ХГС був встановлений на підставі комплексу клініко-біохімічних показників, підтверджувався визначенням антитіл – анти – HCV і полімеразною ланцюговою реакцією – HCV – RNA. Для виключення вірусних гепатитів іншої етіології проводилось обстеження хворих на HbsAg, HbeAg, анти – HbeAg сумарні, анти – HbcIg M і анти –HbcIg G, анти – Hbs, анти – HDV. Для біохімічної верифікації фіброзу у хворих на ХГС нами були співставлені результати лабораторного і морфологічного обстеження цих хворих. Для оцінки стадії була використана система METAVIR [12]. Біопсія печінки проводилась під контролем ультразвукового дослідження під місцевою анестезією. Кожен екземпляр біопсії був оцінений від F0 до F₄ за стандартною шкалою: F0 = фіброзу немає, F1 = портальний фіброз без перетинки, F₂ = поодинокі перетинки, F₃ = численні перетинки без цирозу, F₄ = цироз печінки.

Обстежені хворі на ХГС були розподілені на 2 групи за вираженістю фіброзу. До 1 групи увійшло 15 пацієнтів (41, 7 %) із стадією фіброзу F₀ – F₁, до другої – 21 хворий (58, 3 %) із стадією F₂ – F₄. Віковий і статевий склад першої і другої групи вірогідно не відрізнявся. Контрольною групою були результати обстеження 63 практично здорових донорів Луганської обласної станції переливання крові.

Результати дослідження та їх обговорення. Проаналізовано 16 біохімічних ознак у 3 обстежених групах. При співставленні показників 1 і 2 групи хворих на ХГС за допомогою критерію Манна – Уїтні (непараметрична статистика) і логістичного регресійного аналізу (логіт – регресія)

нами встановлено, що вірогідну міжгрупову відмінність мають 10 ознак.

Збільшення інтенсивності фіброзу у хворих на ХГС супроводжувалось підвищенням активності маркерів цитолізу – ферментів АлАТ і АсАТ відповідно в 1, 3 рази ($p < 0,039$) і 1,5 разу ($p < 0,0012$). В другій групі було встановлено вірогідне зменшення білковосинтетичної функції печінки, яке супроводжувалось зменшенням концентрації альбуміна в 1,3 разу ($p < 0,033$) і розвитком диспротеїнемії – зменшенням коефіцієнту альбумін / гама – глобуліни в 1,4 разу ($p < 0,012$). Висока інтенсивність фіброзу також супроводжується збільшенням рівню «метаболічної інтоксикації» – зростанням концентрації середніх молекул до $2,53 \pm 0,17$ г/л ($p < 0,0076$) і підвищенням концентрації циркулюючих імунних комплексів в 2,8 разу ($p < 0,0042$). При помірному фіброзі (F0-F1) відбувається зростання прооксидантних властивостей сироватки крові, яке підтверджується збільшенням інтенсивності індукованої хемілюмінесценції у співставленні із показниками практично здорових (в 3,3 разу; $p < 0,0001$), зростанням інтенсивності перекисного окислення ліпідів, про що свідчило підвищення рівню спонтанної ХЛ (в 4,1 разу; $p < 0,0001$). Проте при аналізі показників 2 групи було встановлено, що при стадії F₂ – F₄ інтенсивність СХЛ знизилась у порівнянні з 1 групою у 1,3 разу ($p < 0,0034$), а індукована ХЛ знизилась в 1,5 разу ($p < 0,0053$), перевищуючи показник практично здорових в 2,2 разу ($p < 0,0001$). Загальна площа хемілюмінограми при стадії F₀ – F₁ була більша ніж у донорів в 4, 7 рази ($p < 0,0001$), а при F₂ – F₄ зменшилась в 1,9 разу, що свідчить про пригнічення інтенсивності надслабкого світіння сироватки при прогресуванні фіброзу. Це, можливо, пов'язано, з одного боку, із зменшенням концентрації прооксидантних сполук сироватки, з другого – накопиченням продуктів «метаболічної інтоксикації», які мають властивості гасників надслабкого світіння.

Далі нами був проведений дискримінантний аналіз 10 лабораторних ознак, які мали вірогідні відмінності між 1 і 2 групами за результатами непараметричної статистики (коефіцієнт Манна – Уїтні) і логіт – регресу. Найбільше значення F – коефіцієнту мали такі ознаки: площа ХЛ (F = 5555,38; $P < 0,0001$), концентрація середніх молекул (F = 2251,94; $P < 0,0001$), рівень ІХЛ (F = 1187,75; $P < 0,0001$), СХЛ (F = 1125,6; $P < 0,0001$), концентрація циркулюючих імунних комплексів (F = 1076,7; $P < 0,0001$). Далі в порядку зменшення коефіцієнту F лабораторні ознаки розташувались у такій послідовності: активність ГГТП (930,6; $P < 0,0001$), АсАТ (834,28; $P < 0,0001$), альбуміно – гама-глобуліновий коефіцієнт (785,37; $P < 0,0001$), концентрація альбумінів (750,6; $P < 0,0001$), активність АлАТ (566,26; $P < 0,0001$).

Таким чином, до ознак, які мають найбільшу класифікаційну дисперсію між показниками груп F0-F1 і F₂-F₄ увійшли переважно ознаки інтенсивності «метаболічної інтоксикації», в меншій мірі на визначення стадії фіброзу впливали ознаки диспротеїнемії і цитолітичного синдрому. Для розробки диференційного алгоритму ми використали множинний дискримінантний аналіз біохімічних ознак.

Була отримана система рівнянь:

$$F_{0-1} = 0,138 * A + 3,944 * B + 1,819 * C + 5,081 * D + 1,435 * E - 59,053$$

$$F_{2-4} = 0,081 * A + 6,558 * B + 1,239 * C + 3,934 * D + 1,776 * E - 39,809, \text{ де:}$$

A – Площа ХЛ, Од., B – СМ, г/л, C – ІХЛ, Од., D – СХЛ, Од., E – ЦІК, г/л.

Якщо у хворого обчислений показник F₀₋₁ математично перевищує значення F₂₋₄, то ми можемо припустити наявність стадії фіброзу F₀ – F₁ у обстеженого пацієнта. При чисельному перевищенні значення F₂₋₄ над F₀₋₁ ми встановлюємо стадію фіброзу F₂ – F₄.

Запропонований метод має високу специфічність (91%) у встановленні стадії фіброзу F₂ і вище, що дозволяє суттєво зменшити кількість пункційних біопсій при біохімічній верифікації розгорнутого фіброзу (F₂-F₄). Проте розроблений нами метод біохімічної оцінки інтенсивності фіброзу у хворих на ХГС має незначну чутливість (47 %), щодо визначення стадій F₂-F₄, що потребує у разі позитивного визначення стадії F₀-F₁ все ж таки призначати пункційну біопсію для оцінки стадії ХГС.

Висновки.

1. На підставі проведених досліджень було встановлено, що на інтенсивність фіброзу у хворих на ХГС в більшій мірі мають вплив фактори «метаболічної інтоксикації», такі як: концентрація середніх молекул сироватки, рівень циркулюючих імунних комплексів та показники перекисного стресу (спонтанна та індукована хемілюмінесценція, площа хемілюмінограми).

2. Для верифікації стадії фіброзу у хворих на ХГС інформативно є система рівнянь:

$$F_{0-1} = 0,138 * A + 3,944 * B + 1,819 * C + 5,081 * D + 1,435 * E - 59,053$$

$$F_{2-4} = 0,081 * A + 6,558 * B + 1,239 * C + 3,934 * D + 1,776 * E - 39,809, \text{ де:}$$

A – площа ХЛ, Од.; B – СМ, г/л; C – ІХЛ, Од.; D – СХЛ, Од.; E – ЦІК, г/л.

При перевищенні обчисленого за цими рівняннями коефіцієнта F₂₋₄ над F₀₋₁ у хворих на ХГС встановлюється стадія фіброзу F₂-F₄.

3. Використання запропонованого алгоритму дозволяє зменшити кількість пункційних біопсій при перевищенні значення F₂₋₄ над F₀₋₁, коли з високою часткою ймовірності (специфічність 91%) можна констатувати наявність у хворого на ХГС стадії фіброзу вище, ніж F₁.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейчин М.А., Івахів О.Л., Господарський І.Я. Ступінчаста етіотропна терапія у хворих на хронічні вірусні гепатити // Клінічні проблеми боротьби з інфекційними хворобами. Матеріали VI з'їзду інфекціоністів України. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – С. 260 – 261.
2. Вовк А.Д., Матяш В.І., Архипенко О.Б. Поєднане застосування урсодезоксихолевої кислоти (урсофальк) і лаферону в комплексному лікуванні хворих на хронічні вірусні гепатити В і С // Інформаційний лист про нововведення в системі охорони здоров'я № 149. – Київ, 2001. – 3 с.
3. Возианова Ж.И. Вирусные гепатиты. II. Осложнения, исходы, диагностика и принципы лечения // Лікування і діагностика. – 1997. – № 2. – С. 39 – 47
4. Возіанова Ж.І., Корчинський М.С. Перспективи та особливості застосування деяких препаратів альфа-2а інтерферону в лікуванні хворих на хронічні вірусні гепатити // Сучасні інфекції. – 2002. – № 3. – С. 34 – 44.
5. Громашевська Л.Л. Питання біохімічних досліджень при хронічному гепатиті С // 36. наукових праць співробітників КМАПО ім. П.Л. Шупіка. – Київ, 2000. – Вип. 9. Кн. 4. – С. 53 – 56.
6. Громашевська Л.Л. Тракткування результатів біохімічних досліджень у хворих на гепатити В і С // Клінічні проблеми боротьби з інфекційними хворобами. Матеріали VI з'їзду інфекціоністів України. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – С. 239 – 242.
7. Пінський Л.Л. Діагностичне значення хемілюмінесцентного методу при патології печінки // Український медичний альманах. – 2000. – № 1. – С. 201 – 203.
8. Fortunato G., Castaldo G., Oriani G. et. al. Multivariate discriminant function based on six biochemical markers in blood can predict the cirrhotic evolution of chronic hepatitis // Clin. Chem. – 2001. – Vol.47, №9. – P. 1696 – 1700
9. Hwang S.J., Luo J.C., Lai C.R. et al. Clinical, virologic and pathologic significance of elevated serum gamma-glutamyl transpeptidase in patients with chronic hepatitis C // Zhonghua. Yi. Xue. Za. Zhi. (Taipei) – 2000. – Vol. 63, №7. – P. 527 – 535
10. Pohl A., Behling C., Oliver D. et al. Serum aminotransferase levels and platelet counts as predictors of degree of fibrosis in chronic hepatitis C virus infection // Am. J. Gastroenterol. – 2001. – Vol. 96, №11. – P. 3053 – 3055.
11. The French METAVIR Cooperative Study Group. Intraobserver and interobserver variations in liver biopsy interpretation in patients with chronic hepatitis C // Hepatology. – 1994. – № 20. – P. 15 – 20.
12. Wong V.S., Hughes V., Trull A. et al. Serum hyaluronic acid is a useful marker of liver fibrosis in chronic hepatitis C virus infection // J. Viral. Hepat. – 1998. – Vol. 5, №3. – P. 187 – 192

SUMMARY

USAGE OF METHODS IN RATING OF INTENSITY OF FIBROSIS WITH PATIENTS SUFFERING FROM CHRONIC HEPATITIS C

Pinsky L.L., Gromashevskaya I.L., Frolov V.M.

The present work offers a method of assessment of the intensity of fibrosis with patients suffering from chronic hepatitis C. The method uses biochemical tests, indices of metabolic intoxication and chemiluminescence of the blood serum.

Key words: chronic hepatitis C, fibrosis, laboratory methods

УДК 616.831-005.4-036.2

ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЗКОВИХ ІНСУЛЬТІВ НА ЗАКАРПАТТІ

Пулик О.Р., Смоланка В.І., Гирявець М.В., Галін Л.М., Карпінська К.О., Яджак М.М.

Ужгородський національний університет, кафедра неврології, нейрохірургії та психіатрії, м. Ужгород

РЕЗЮМЕ: у роботі наведені епідеміологічні особливості мозкових інсультів у Закарпатській області. Проведено аналіз факторів ризику виникнення інсульту, вираженості когнітивних порушень у ранньому постінсультному періоді. Для моніторингу клінічного стану хворих була використана Скандинавська шкала інсульту (SSSG), а для дослідження когнітивних функцій використано коротку шкалу оцінки психічного стану MMSE.

Ключові слова: інсульт, фактори ризику, епідеміологія

Вступ. Цереброваскулярні захворювання (ЦВЗ) є однією з найважливіших медико-біологічних та соціальних проблем людства. За даними експертів ВООЗ щороку в світі відбувається близько 7 млн. інсультів. В Об'єднаній Європі щорічно реєструється 1 млн. 750 тис. інсультів, у США – 700 тис., в Росії – понад 450 тис., в Україні – 120-130 тис. [1, 3, 5, 7, 10]. В економічно розвинутих країнах смертність від інсульту займає третє місце у структурі загальної смертності. Мозкові інсульти (МІ) – на першому місці серед усіх причин інвалідизації. Особливо актуальна ця проблема в Україні, де показники захворюваності на МІ, смертності та

інвалідизації від нього невідмінно зростають і перевищують показники розвинутих країн. За інформацією головного невролога МОЗ України в 2005 р. в Україні було зареєстровано понад 3 млн. осіб із різними формами ЦВЗ, причому за останні 10 років кількість хворих на ЦВЗ у нашій країні зросла в 1,8 разу [2, 4, 6, 8, 9].

В 2005 році на МІ вперше захворіло 102 434 українців, що становить 269,8 випадків на 100 тис. населення [7]. В той же час захворюваність на МІ у середньому у країнах Європи становить 200,0 випадків на 100 тис. населення. Зазначимо, що третина інсультів відбувається в осіб працездатно-